

Сорокіна Любов Володимирівна,
виконуючий обов'язки заступника
завідувача кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії управління
персоналом, доктор філософії

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВАХ

Існує декілька Женевських конвенцій – 4 міжнародних угоди та три додаткових протоколи. В даній доповіді ми поговоримо про Третю Женевську конвенцію про поводження з військовополоненими 1954 року. В розрізі вказаної конвенції цікавим видається соціальний захист військовополонених, як складова політика держав-учасниць.

В загальному розумінні, соціальне забезпечення — це система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо)¹.

З макроекономічної точки зору соціальне забезпечення — це система управління соціальними ризиками з метою компенсації шкоди, зниження або запобігання їх дії на процес розширеного відтворення населення. Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків.

Оскільки люди – це людський ресурс, який працює, то відповідно людей потрібно лікувати, піклуватися про них, платити заробітні плати та пенсії. Це запорука нормального розвитку людства.

В світлі останніх подій - військового конфлікту між Росією та Україною, соціальна політика не відійшла на задній план, а навпаки проявила себе в більшому сенсі.

Соціальна політика загалом вважається проявом гуманізму людства, то вона звичайно є характерною для високорозвинених суспільств. Отже і Україна, як учасник Женевської конвенції про поводження з військовополоненими

---

¹ URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальне_забезпечення.

1954 року взяла на себе певні зобов'язання перед іншими країнами світового співтовариства, які повинна виконувати.

Військовополонені офіційно захищені з 1929 року Третьою Женевською конвенцією. Принципи конвенції полягають у тому, що сторони конфлікту повинні гуманно ставитись до військовополонених¹.

Після Другої світової війни у 1949 році ця конвенція була розширена. Наразі діє Женевська конвенція 1954 року.

За даними ООН, Женевську конвенцію підписали 196 країн, серед яких Росія та Україна.

У договорі зазначено, що тримання військовополонених – це не кара, а інструмент попередження подальшої участі у конфлікті, тому військовополонені мають право: на медичне забезпечення, харчування, житло, заборона катувань, заборону на експлуатацію праці військовополонених.

Так, соціальна тематика займає декілька глав Женевської конвенції про поводження з військовополоненими. Це наприклад, такі розділи і глави як:

Розділ II, інтернування полонених:

Глава II, приміщення, харчування та одяг військовополонених;

Глава III, гігієна та медична допомога;

Глава IV, медичний та духовний персонал, затриманий для надання допомоги військовополоненим;

Глава V, релігійна, інтелектуальна та фізична діяльність;

Розділ III, праця військовополонених;

Розділ IV, кошти військовополонених;

Розділ V, зв'язок військовополонених з зовнішнім світом;

Розділ VI, відносини між військовополоненими та властями.

Тема соціального захисту військовополонених в розрізі Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1954 року стає більш актуальною на сьогоднішній день. Особливо себе проявляє в цьому розрізі місія Міжнародного комітету Червоного Хреста. Проте не тільки ця організація задіяна в цій роботі.

Необхідно зазначити серед іншого, що з початку повномасштабного військового вторгнення в Україні також було створене Національне інформаційне бюро в особі ДП «Український національний центр розбудови миру», який є

---

¹ Женевська конвенція 1954 року.

інформаційним національним хабом щодо військовополонених, створеним за вимогами міжнародного рівня¹.

Звичайно, Національне інформаційне бюро займається більше збиранням інформаційних матеріалів щодо військовополонених, а безпосередньо соціальними питаннями та доступом до військовополонених займається Міжнародний комітет Червоного Хреста.

Проте також необхідно зазначити роль інших державних органів України, як країни, яка безпосередньо постраждала від збройного конфлікту, та які взяли участь у врегулюванні питання статусу військовополонених.

Так, ще до початку повномасштабного вторгнення, 03 лютого 2022 року Верховною Радою України був ухвалений законопроект № 6104², автором якого є Президент Володимир Зеленський. Цей законопроект детально визначає основи соціального і правового захисту військовополонених та цивільних осіб, захоплених в заручники. Цей законопроект став дещо революційним в своїй категорії, оскільки до нього в національному законодавстві України подібні питання нормативно врегульовані не були.

Відповідно до тексту законопроекту, розміщеного на сайті Верховної Ради України, дія цього закону поширюється на громадян України та іноземців або осіб без громадянства, які проходили військову службу у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України.

В цьому нормативно-правовому акті Україна вперше унормувала на національному рівні питання статусу військовополонених українців або інших осіб, які проходять службу в Збройних Силах України.

Наприклад вперше на законодавчому рівні створений орган – Комісія з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, який займається визначенням статусу військовополонених.

---

¹ URL: <https://advokatpost.com/natsionalne-informatsijne-biuro-ukrainskyj-khab-z-pytan-vijskovopolonenykh/>.

² Проект Закону про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей № 6104 від 27.09.2021 року.

Статті 4, 5 цього законопроекту встановлюють цілу бюрократичну процедуру визначення статусу військовополоненого, а також згідно статті 7 – військовополоненим встановлюється щорічна державна грошова допомога.

Законопроектом також унормовано медична та реабілітаційна допомога, соціальні послуги, правовий захист, забезпечення житлом, реалізація трудових прав, право на пенсійне забезпечення, право на освіту, адаптація, оформлення паспортів, відстрочення платежів за кредитами.

Законопроект досі не підписаний Президентом, проте був проголошений Верховною Радою України та підписаний її головою ще 03 лютого 2022 року.

Потрібно зазначити, що поява подібного нормативно-правового акту в правовому полі України позитивно впливає міжнародний імідж країни, як учасниці світового співтовариства, оскільки небагато країн світу прийняли подібні законопроекти.

Прийняття цього законопроекту стало важливим кроком як в історичному розвитку країни так і в еволюційному розвитку людства в цілому, оскільки стверджує гуманістичний прояв піклування держави про власних громадян. В даному разі Україна стала на щабель вище в правовій свідомості та утвердженні верховенства права. Даний законопроект деталізує норми Женевської конвенції на національному рівні та закріплює високі прагнення нашої країни в світовому співтоваристві.

На сьогоднішній день коли війни у світі стають все більш інтерактивними, особливої уваги заслуговує факт піклування про безпосередніх учасників збройних конфліктів – солдат ворогуючих країн. Звичайно з минулих війн людство здійснило значний крок вперед, направлений на гуманізацію суспільств. Проте і розвиток самосвідомості людей, а також технічні винаходи зроблені за століття індустріалізації, дали змогу значно просунутися вперед і Україна в цьому контексті виступає як передова країна світу з впровадження нових методик керування країною, які зарекомендували себе на практиці з найкращої сторони та закономірно були вбудовані в об'єктивну реальність світу.